

BOSHQARUV QARORLARINI AMALGA OSHIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Xolbayeva Marg'uba Qazoqboyevna – Fan va texnologiyalar universiteti, “Moliya va moliyaviy texnologiyalar” kafedrasida o'qituvchisi

E-mail – margubam1982@gmail.com

ORCID – 0009-0005-2399-4487

Telefon raqam +99890 374-01-37

***Annotatsiya:** Ushbu maqolada boshqaruv qarorlarini amalga oshirish jarayonining o'ziga xos xususiyatlari, qaror qabul qilishdan amalga oshirishgacha bo'lgan bosqichlar, yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolar hamda ularni bartaraf etish yo'llari, shuningdek, ichki va tashqi omillar, resurslar bilan ta'minlash hamda nazorat mexanizmlari tahlil qilinadi. Qaror boshqaruv ishining mahsuli sifatida, uni qabul qilish yesa ushbu mahsulotning paydo bo'lishiga olib keladigan jarayon sifatida ko'rib chiqilishi mumkin.*

***Kalit so'zlar:** boshqaruv qarorlari, qarorlarni amalga oshirish, qaror qabul qilish, nazorat mexanizmlari, tashkiliy jarayonlar, resurslarni boshqarish, samaradorlik.*

Kirish.

Boshqaruv faoliyatining samaradorligi asosan qabul qilingan qarorlarning o'z vaqtida va sifatli amalga oshirilishiga bog'liq. Qaror qabul qilish jarayoni rahbarlik faoliyatining muhim bosqichi bo'lib, uning muvaffaqiyati ko'p jihatdan qarorning to'g'ri va samarali amalga oshirilishiga tayanadi. Shu bois, boshqaruv qarorlarini amalga oshirish jarayonining o'ziga xos xususiyatlarini o'rganish dolzarb ilmiy-amaliy muammo hisoblanadi.

Amalda qarorlarni amalga oshirish ko'plab tashkiliy va tashqi omillarga bog'liq bo'lib, bu jarayonda yuzaga keladigan muammolar boshqaruv samaradorligini pasaytirishi mumkin. Boshqaruv tizimlarida qarorlarning muvaffaqiyatli tatbiq etilishi uchun samarali nazorat mexanizmlari, resurslarni to'g'ri taqsimlash va jamoa ishtirokini ta'minlash zarur.

Shu sababli, boshqaruv qarorlarini amalga oshirish jarayonining mohiyati, uning o'ziga xosligi va samaradorligini oshirish usullarini o'rganish tashkilotlarning raqobatbardoshligini ta'minlash va boshqaruv sifatini yaxshilashda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu maqolada boshqaruv qarorlarini amalga oshirish mexanizmlari, yuzaga keladigan muammolar hamda ularni bartaraf etish yo'llari batafsil tahlil qilinadi.

Boshqaruv funksiyasi sifatida nazorat - bu belgilangan maqsadlarga yerishishni, qabul qilingan boshqaruv qarorlarini amalga oshirishni ta'minlash jarayonidir. Nazorat jarayoni, bir tomondan, standartlarni belgilash, yerishilgan haqiqiy natijalarni va ularning me'yordan chetga chiqishini aniqlash jarayoni bo'lib; boshqa tomondan, boshqaruv qarorlarining bajarilishini monitoring qilish va yerishilgan natijalarni baholash jarayoni hisoblanadi. Monitoring natijalari, agar qarorni amalga oshirishning rejalashtirilgan kursidan sezilarli og'ishlar aniqlansa, ilgari qabul qilingan qarorlarni tuzatish uchun asos bo'ladi.

Asosiy qism.

Monitoring - bu olingan natijalarni rejalashtirilgan natijalar bilan taqqoslash va kerak bo'lganda tegishli tuzatish choralari ko'rish jarayonidir. Noaniqlik kelajakning ajralmas xarakteristikasi sifatida boshqaruv qarorini amalga oshirish jarayonida nazorat qilishning asosidir. Nazorat jarayonning barcha bosqichlariga hamroh bo'ladi. Ushbu xususiyatga ko'ra, nazoratning quyidagi asosiy turlari ajratiladi: dastlabki, joriy, tuzatuvchi va yakuniy. Dastlabki nazorat yechimni ishlab chiqish bo'yicha chora-tadbirlar boshlanishidan oldin amalga oshiriladi. Uning maqsadi baholash mezonlarini ishlab chiqish, harakatlarni monitoring qilish metodologiyasi va qoidalarini tuzatish orqali kiruvchi natijalar paydo bo'lishidan oldin paydo bo'lishining oldini olishdir. Joriy nazorat to'g'ridan-to'g'ri yechimni amalga oshirish jarayonida amalga oshiriladi. U menejer tomonidan amalga oshiriladi va ichki va tashqi omillar ta'sirida bajarilgan ishlarning haqiqiy oraliq natijalarini o'lchash va o'rganishga asoslangan. Tuzatish nazorati allaqachon amalga oshirilgan harakatlar va yaratilgan vaziyatga qaratilgan. U boshqaruv qarorini amalga oshirish natijalari ma'lum bo'lgan va ular rejalashtirilgan qiymatlarga zid bo'lgan vaziyatni to'g'irlash uchun mo'ljallangan. Asosiy maqsad kelajakda shunga o'xshash vaziyatlarning takrorlanishining oldini olishdir. Yakuniy nazorat qabul qilingan yechim amalga oshirilgandan so'ng amalga oshiriladi. Maqsad - buxgalteriya hisobi, yakuniy natijalarni o'lchash va ularni rejalashtirilgan natijalar bilan taqqoslash, buning asosida maqsadga yerishish darajasi to'g'risida xulosa chiqarish mumkin. Shuni ta'kidlash kerakki, yakuniy nazorat muvaffaqiyasiz natija bo'lgan taqdirda qarorni o'zgartirish imkoni bo'lmaganda amalga oshiriladi. U quyidagi muhim funksiyalarni bajaradi:

1. Ma'lumotlar bazasini quyidagi yo'nalishlarda shakllantirish va to'ldirish: maqsadlar va ularning tarkibiy vazifalari; faoliyatning dastlabki, oraliq va yakuniy parametrlari; dastlabki ko'rsatkichlarni baholash mezonlari; tuzatuvchi qarorlar to'plami; faoliyatning aniq parametrlari bo'yicha maqsadlarga yerishish natijalari; nojo'ya ta'sirlarni zararsizlantirish bo'yicha qarorlar to'plami.

2. Muayyan sohadagi ishlarning o'ziga xos xususiyatlari to'g'risida statistik ma'lumotlarni to'plash, bu menejerlarga qiyin vaziyatlarda yanada to'g'ri qarorlar qabul qilishga imkon beradi.

3. Yechimni amalga oshirish jarayonini takomillashtirish uchun innovatsion texnologiyalarni ishlab chiqish. Nazoratning ikki turi mavjud: natijalar va tanbeh bilan. Natijalarga asoslangan monitoring tashkiliy, iqtisodiy, texnik va huquqiy hujjatlardan foydalanadi. Haqiqiy natijaning rejalashtirilgan qiymatlardan og'ishi taxmin qilinadi. Ushbu boshqaruv opsiyasidan qisqa sikl vaqti va yechimni ishlab chiqish va amalga oshirish jarayonining arzonligi bo'lgan jarayonlarda foydalanish tavsiya yetiladi. Boshqaruv yechimi avvalgi amalga oshirish natijalari asosida, tuzatishlar va takomillashtirishlar bilan asta-sekin bajariladi. Oldindan nazorat standartlar, normalar va qoidalarga asoslanadi va yechimni ishlab chiqish va amalga oshirishdan oldin yoki davomida amalga oshirilishi mumkin.

Samarali boshqaruv tizimini ishlab chiqish quyidagilarni nazarda tutadi:

- maqsadlarga yerishish uchun zarur bo'lgan barcha tadbirlarni puxta rejalashtirish;
- rejalashtirilgan rejalarni bajarish uchun zarur bo'lgan resurslar va vaqtni baholash;
- vaqt xususiyatlarini hisobga olgan holda yerishilgan natijalar va foydalanilgan resurslarni taqqoslash;
- qolgan ishlarni bajarish uchun zarur bo'lgan vaqt va moddiy harajatlar rejalarni tuzatish;
- olingan natijalar va harajatlarni reja va byudjet bilan davriy taqqoslash.

Nazorat protsedurasida aniq ajralib turadigan uchta bosqich mavjud bo'lib, maqsadlar va mezonlarni belgilash, haqiqiy natijalarni ular bilan taqqoslash va zarur tuzatish choralarini ko'rish.

Har bir bosqichda turli chora-tadbirlar majmui amalga oshirilmoqda. Har bir bosqichda amalga oshiriladigan tadbirlar quyida keltirilgan. Birinchi bosqich nazorat va rejalashtirish funksiyalari qanchalik yaqinligini ko'rsatadi. Maqsadlar - bu taraqqiyotni o'lchash mumkin bo'lgan aniq maqsadlar. Ushbu maqsadlar rejalashtirish jarayoni bilan aniq bog'liqdir. Nazorat uchun maqsad sifatida ishlatilishi mumkin bo'lgan maqsadlar ikkita juda muhim xususiyat bilan ajralib turadi. Ular ishni bajarish kerak bo'lgan vaqt oralig'i va ishning bajarilish darajasini baholash mumkin bo'lgan aniq mezon mavjudligi bilan tavsiflanadi.

Xulosa.

Boshqaruv qarorlarini amalga oshirish jarayoni tashkilot faoliyatining samaradorligini ta'minlovchi muhim bosqich hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, qarorlarni amalga oshirishda ichki va tashqi omillar, resurslar bilan ta'minlash, samarali nazorat va boshqaruv mexanizmlari katta ahamiyatga ega. Qaror qabul qilishdan tortib, uni amaliyotga tatbiq etishgacha bo'lgan jarayonlar o'ziga xos murakkabliklarga ega bo'lib, ular boshqaruv tizimining barqarorligini va raqobatbardoshligini belgilaydi.

Shu bois, boshqaruv organlari qarorlarni amalga oshirishda yuzaga keladigan muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish uchun tizimli yondashuvni qo'llashi zarur.

Shuningdek, resurslarni samarali boshqarish, jamoaviy ishni tashkil etish va nazorat mexanizmlarini takomillashtirish qarorlarning muvaffaqiyatli tatbiq etilishiga yordam beradi.

Umuman olganda, boshqaruv qarorlarini amalga oshirishning o'ziga xos xususiyatlarini chuqur tahlil qilish va ularga mos mexanizmlar ishlab chiqish tashkilotlarni rivojlantirish va boshqaruv sifatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Axmedov, S. M. (2021). Boshqaruv qarorlarini qabul qilish va amalga oshirish jarayonlari. *Menejment va innovatsiyalar jurnali*, 2(7), 34-42.
2. Islomov, D. X. (2022). Qarorlarni boshqarish tizimida samaradorlikni oshirish omillari. *Tashkiliy boshqaruv va menejment*, 1(5), 20-28.
3. Qodirov, A. B. (2020). Boshqaruvda qarorlarni amalga oshirish mexanizmlari. *Moliya va menejment*, 3(9), 50-58.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni (2023). *Menejment tizimini takomillashtirish va boshqaruv qarorlarini samarali amalga oshirish choralari*. Toshkent.
5. Saidova, N. R. (2021). Qarorlarni nazorat qilish va baholash tizimlari. *Boshqaruv fanlari va amaliyoti*, 4(11), 15-22.
6. Toshpulatov, A. X. (2020). Tashkiliy jarayonlarda qaror qabul qilish va amalga oshirish. *Ta'lim menejmenti*, 3(8), 40-47.